

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Ain clare verstantnus in tütsch

Reuchlin, Johannes

[Tübingen], 1512

Inripit liber rerri [...]

[urn:nbn:de:bsz:31-271683](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-271683)

Incipit liber terci;

us qui quanto est minor tanto incandior apparebit et melior in quo christianus cum iudeo disputat de beatâ Maria semper virgine dñi nostra et matre summi tonantis quæ deinde grauissimis sententijs conuincit

Incipit prologus dñi Victoris qui hos libros edidit.

Quamquam iam rubore quodâ singulari profusus nobis appareas o Iudee noui tñ equi est vt te hoc modo abire sinamus. Necessè est em̄ vt scandala fiant inquit saluator noster h vt homi per quez Iudices tua scandala augete nec in te relicti esse video aliqd vestigiū aut laudis aut glorie. Decens erat et nō incongruum vt os tuū insipidum hac nostra disputatione contuderet vt lingua refrenaret vt facies etiaz tua ruborē induceret. Nihil de alio tuo dicere possum quæ semp habes et iniquū et maluz et prauū. Arramē si rem diligenter p̄siderare voluero: te melioz nō fecit disputatione nostra. nā si aliqua in te foret cura salutis illam mihi diu ostendisses: veniāq; orasces delictoz tuoz et me tandem obsecrasses vt in sanguine christi posses renasci et immaculaz illi in celis aīam offerre. Quid ergo dicā: Saxeū cor habes et omni malicia grauatur. ita etiā grauatur vt cū ad inferna descendis nunq̄ illinc exire possis. Verū qz christiani osim hoīm salutes desiderāt te alio nouo argumento agrediar vt noua iterū inter nos disputatione finita te ad fidez nram catholice pducere valeas ac tandem p̄batissimis sententijs inducere vt beatissimaz virgine et dei matrē mariā semp honores quā tu homo miser et oēs maledicti iudei tā turpiter et detestatur et respuūt. Nec satis mirari possum qz vos illam non amatis q̄ portas inferni p̄fregit et filius dei ex celo venire fecit vt ex illa narus eorū orbē ab eterna morte liberaret Id qd etiā factū est vt ne mo sane mētis negare pōt. Verū ne morosior sit prologus de virgine maria quā tu bestia prētis sic loq̄ incipiā. et tu cū volueris ad mea obiecta rēde.

Capitulum primū. In quo christianus respondet perfido Iudeo quare beatam mariam et sanctam crucem honoret cū tū id (et licet male) iudeo videat indignū.

Christianus.

O Bieisti mihi sepius o Iudee imo oibus nob̄ christianis hoc imputans nos scz colere et venerari atq; adorare beatam virginem mariam necnō in eam credere atq; id quidē stulte et irrationabiliter nos facere atq; preterea et in sanctos nostros ista q̄ facere et in sanctā crucē antequā nra crebro genua: flectere soleamus capitāq; nostra summa cū deuotioe ad eā inclinare quoties illam nobis p̄terire p̄tingit: sed et osculari illam alijq; multis hmodi tractare modis. Que etiaz cum tibi iudee irrationabilia atq; absurda oino videant velz hinc nunc ex me audias quo tamē pacto ista que narras agamus. **I**gitur ais nos credere

D 16

In mariā: quā nos credimus ac dīcimus benedictā dei genitricē: item q̄ et adorare eā. Id certe falso nob̄ impuras. Nō em̄ credim⁹ in eā neq̄ ipsam adoram⁹: et si colimus eā merito quidē et veneramur. Quō ideo rāto minus nob̄ impingere debetis de reliq̄s sc̄is n̄ris q̄ longe sint inferiores illa meritū et vice sc̄i rare. De reliq̄s aut̄ sc̄is dico vt̄pore b̄tis apl̄is martyrib⁹ et p̄fessorib⁹ et v̄gintib⁹ et sc̄is viduis. Aliud siquidē est apud nos christianos (que et apud vos dīa existit) adorare. aliud colere et venerari. Credere autē dicim⁹ ea dīcāpar: que fidē ip̄az n̄ram p̄cernūt. An igit̄ credere etiā debcam⁹ nec ne in b̄tissimā virginez mariā et reliq̄s sc̄os: ad p̄s discurre non expedie. Satis aut̄ tibi nūc fuerit si intellexeris nos q̄ christianos solū deuz adorare illiq̄ soli fuit: qd̄ et v̄sa lege ita q̄ accepim⁹. Qui v̄o secus atq̄ aliter sese h̄buerit: hunc p̄fecto nos hereticū iudicarem⁹. Et q̄ sit vt̄ sc̄os quidē ip̄os et in p̄mis b̄tissimā virgine mariā dei genitricē venerari nob̄ liceat et colere. nō aut̄ adorare. Oram⁹ nihilomin⁹ atq̄ inuocamus dei m̄rem b̄tissimā sc̄osq̄ ip̄os ex p̄ia admonitōe: si q̄ p̄cipue necessitas ingruat vt̄ ip̄si p̄ nob̄ apud d̄m̄ intercedere velint: veluti mediatores inter̄ ip̄sum deum et nos p̄cōres h̄ies. Quēadmodū faber ferrarius: vt̄ p̄uo v̄rar̄ exēplo: cū ferrū candēs app̄hendere voluerit ac tenere vt̄ eudat: non id̄statim manu facere tētat s̄ for̄sice meditante. Qui mos et orandi p̄suerudo olim ap̄d vos q̄ iudeos ob̄suara fuit sp̄. tā n̄c ab illa desistere videant̄. M̄eri. xvi. Et sc̄as inter mortuos et viues. p̄ p̄p̄o dēpcarus ē. et plaga cessauit. Deu tro. v. Ego seq̄ster et medius fui inter deū et vos in t̄p̄e illo. Sed et p̄es quoq̄ v̄stri cū in dēp̄to eēt h̄ac ob̄ eam moysen interpellauerūt ex̄citarūtq̄ v̄ri ille apud deū suis precib⁹ p̄ p̄p̄o oraret. Quō et sedulo fecit v̄ia causa. Erga quē tū ingrati sp̄ fuistis Ex̄o. xxxij. Ascendā ad d̄m̄: si quo mō eū quīue rō dēpcari p̄ sc̄ero v̄io Ira et alias q̄ ex sc̄is v̄ris quos colitis quāplurimos inuocare p̄sueulistis: vt̄ Abrahā Isaac Jacob heliā Samuelē et̄hs

Capitulum. ij. In quō iude⁹ plurimū admirat̄ quōd filius dei etiaz n̄r̄ez habuerit in terris. Cui christiani perpulchre r̄ndet.

Iudeus. Quid igit̄ o christiane filiū habeat de⁹: vt̄ dicit̄: cui quidē oēmdederit p̄t̄er pater. Vex cū et vos in mariā vestram et in reliq̄s sc̄os: quos tū colitis: nō credat̄ vt̄ sup̄ dicit̄ qd̄ et ego etiā plane ita intellexi: quō reliqua hoc ē seq̄ntia intelligaz: haud certo sc̄io. Si em̄ filiū h̄z de⁹: m̄rem q̄ habeat filius ip̄se necesse est. Et euz rursus dicitis mat̄rē quidē euz habuisse fm̄ h̄ūanitatē: mat̄rem inq̄ virgine Id̄ p̄fecto nō capio neq̄ rōnabile id̄ esse videt̄. Si quidē aliterū preter naturā esse p̄uincit̄ aliterū p̄tra diuinā maiestatem. Quō em̄ pat̄ro v̄go pareret. aut̄ quō ex summis et excelsissimis sedib⁹ descēderet deus gl̄io sus et sublimis et m̄rem sibi deligeret in terris mulierē quidē simplicitez que nihilominus post parrū: vt̄ vos dicit̄: virgo p̄manserit Id̄ si por̄o ostendat̄ mihi quāprimū o christiane. Christian⁹. Sc̄imus o iude q̄ nos christiani dicimus dei filiū de sursum venisse et m̄rez sibi in terris delegisse et qua fm̄ humanitatē nascere fieretq̄ hō de⁹. Igit̄ vt̄ te ab hac et h̄mōi admiratiōe liberē: magnos lib̄er labor̄es subibo: vt̄ q̄nq̄ ad nos p̄uertare. Tu h̄nc audi que Esaias de v̄bi incarnatiōe scribit̄ de q̄ n̄m̄iz et longe antea p̄phet̄aue: quā et ip̄se credidit futurā. S̄z vt̄ tā plane video atq̄ ex vt̄ his tuis audio: nondum vos iudei p̄cepisse videm⁹: om̄is dei ois p̄cos

esse a Imitratōe. **Q**uod certe regius ppheta dauid mīme ignorauit. Mirabīl
em: inquit: de^o tu scīs suis et in omīb; opīb; suis. Quid igit miraris? An
non legisti sepenūero dñm deū in has terras descendisse hūani generis cau-
sa. Hinc nō temere dicitur est ab regio ppheta dauid. lxxxiij. Veritas de
terra orta est. Et q̄ pacto de terra veritas orti poterat: nisi p̄us de celo de-
scendisset. Veritas autē qd aliud q̄ de^o? Ergo p̄ modū questionis dicere li-
bet vt scribit̄ Parat. ij. ca. vi. Ergo incredibile est vt habiter de^o cū homī-
nibus sup̄ terrā. Querit em̄ vt rōdeamus qd sic Iho illud subiungā qd
Eccles. libro. xvi. Non sis incredulus v̄bo illius. post hec de^o in terram
respexit etimpleuit et fecūdauit illā bonis suis. Nos christiani igit mīme
miramur imo indubitāter credimus v̄buz dei filii de celo descendisse seq̄ in-
gressisse in verū bñdicere sp̄ marie v̄ginis ex qua nasceretur sine virili semine
ipse in q̄ saluator: vniuersū et totius ppli. Itaq; dicit̄ hunc christū nostrū
ex v̄gine in tpe natū p̄ez quidē habuisse in celis ab eterno: m̄ez autē in ter-
ris fm̄ t̄p̄is cursum. Quā et nos christiani vt cōem om̄ p̄ctōz aduocāt in
uocam^o. nō autē adoram^o. Hāc sane q̄ quis oderit quicq; hīs que de ea sa-
ditim^o: p̄radixeris morte iudicabit̄ eterna dignus. Si quidē de hac sic
scriptū est Proverb. viij. Qui autē in me peccauerit ledet atam suā. oēs qui
me oderūt: diligūt mortē. Neq; non me fugit longe aliter vob̄ psuasus esse
a demonio nescio quo h̄ pessimo vt hīs mīme credere velitis. quēadmodū
p̄mis parentib; n̄is p̄suasit serpens ille malignus inquit̄ Gen. ij. Nequa
q̄ morte mortemini. Scio p̄erea locum illum sup̄ allegaruz ex lib. Pro-
verb. multis varijsq; modis a vob̄ iudicis exponi sicut et alia pleraz in sacra-
lis loca a vobis totē exponuntur et deprauantur.

Capitulum iij. In quo iudeus incredulus multum admira-
tur quare mariam feminam appellamus cum eam credam^o
post partum virginē p̄mansisse Cui xp̄ian^o optime respōdet

Iudeus. Agnouit̄ iā diu mi dñe vos christianos sp̄ esse solitos
dicere mariā illaz v̄ram quā christi m̄em dicitis virginē esse imo
v̄ginē quoq; post partum mānsisse. Si id ita est: quid ē q̄ sciaz illā
appellatis et mulierē. Nam si v̄go post partum p̄mansit haud sine
iniuria scia a vob̄ aut mulier appellat̄ aut dicit̄ p̄r. **Q**uod et christi-
anus q̄ vester aliquoties fecisse p̄hibet. Mulier: inquit: quid mihi et tibi q̄
vinū non habet. Et alibi Mulier ecce filius tuus. Certe si christi^o vester eā
sic virginē agnūisset nō tā indignāter eā mulierē appellasset aut sciaz. Quis
potius cāsummis fuisset honorib; p̄secutus. iuxta illud Exod. xx. Non o-
ra p̄ez tuū et m̄em tuā et. Tanto autē magis id illi scire atq; agnoscere p̄-
tulisset: vt vos dicitis: deus etiā fuit christus ille vester. p̄. Ipse em̄ nouit̄
abscondita cordis: Parat. ij. ca. vi. Tu em̄ solus nosti corda filioz hoīm.
Hieremie. xvij. Ego dñs scrutans cor: et probas corda et renes. Nec vbi sol-
ueris atq; de hīs mihi satis feceris: alia forassis iterea cogitabo et quidē
hīs maiora. **C**hristia. p̄ponis atq; interrogas ex me vt audio: cur si
maria n̄ra v̄go ē: eā nos t̄m sciaz appellam^o aut mulierē. Siquē etiā a filio
suo: vt in n̄ris scis ē vidē: mulier appellata. **Q**uidē hoīem. Si legisses atq;
euoluisset vnq; scripturas vr̄as maiore sc̄z cū diligentia q̄ vt fecisse videris
p̄fector non tam temere loquereris neq; tam stulte me interrogares nec tā r̄-
diculā questionem mihi nunc p̄poneres. An non legisti quod scriptum est
Gen. xxiij. Ecce ito iuxta fontē aque: et virgo que egredietur ad hauriendū

inquā: audiet a me da mihi paucilluz aque ad bibendū de hydris tuis: rōi
ferit mihi ⁊ tu bibe ⁊ camelis tuis hauriā. Ipsa ē mulier quā preparauit do-
minus filio domini mei. Videt ne o iudex hic etiam Rebecca virginē mu-
lierem appellari ab ipso scz seruo bis terqz. Qd g nobis improperas vpro-
re q a christo messia nra mater eius femina appellata sit aut mulier nihil cer-
te aliud moliris nisi vt ⁊ filio ⁊ matri honore detrahas cuiqz scz suū: nosqz
christianos p hoc infames reddas. Itē Beñ. iij. Vbi de eua dñs loquitur
quā sincerissimā vginē creauit. vidit igit mulier q bonū esset lignū ⁊c. Itē
Beñ. ij. Postqz eua recēs facta fuit ex costa Ade ira ad eā dñs locut⁹. Ma-
lier qre hoc fecisti. Vt aut ipsa vgo adhuc erat: hinc p̄tz q paulo post in eo-
dēz textu subdit. ca. iij. Cognouit vō adā eua vrozē suā ⁊c. Ex his iā dicit⁹
manifestū esse p̄ō: qnto odio vginē mariā sp bñdictā. psequamī cū nihil ha-
beatis aliud qd in eius p̄mclā atqz obprobriū a vob obhiciat preter id
q mulier appellata sit a filio suo. Atamē ab his vanis ⁊ leuibz questiūc-
lis abstinere non potestis Ergo sola inuidia est que vos ad hoc impellit Et
vr illud adficiat. Nequitia est que te non sinit esse senē. Unde fit vt merore
torqatur exādescatqz anim⁹ sepe vester quoties in mentē aliquid venit ei⁹
rei que de maria hac nostra virgine semp benedicta apud nos dicitur.

¶ **Iudeus.** Sciebas quidē ego me tandem incurfurū odiū ⁊ indigna-
tionē apud te haud puam si verbū tūmō vnū aut alterū de maria vstra
fecissem aufacerē. Sic em affecti illi estis vt ne verbuz quidem loqui liceat
aduersus illam sinistre. Vex quecunqz de maria vstra dicta sunt vprore q
eā christus vester mulierē appellauerit ⁊ vtrū a vob ado: anda sit necne qnt
in vris scripturis nihil omīno p̄tinet qd ad eā p̄tineat neqz etiaz illa cōtra
pietate religionis eē vidēt. p̄siliū ḡ meū est illa in p̄sencia missa facere. Vñ
⁊ in hac tibi pre nunc concedo quod dicitis.

¶ **Capit. iij. In quo christian⁹ pulcherrima allegat cōtra
iudeū q maria xpm parere potuit vginitate manēte salua.**

A Christianus. Itē q nunc p̄siliū tibi esse ais o Iudex te su-
psedere velle hac disputatione de ipsa Maria virgine sp bñdī
cta. idō est q tāto in eaz ferimini odio omīs: vt durius eē nihil
possit qd nō pot⁹ audire velitis q̄ vt de ea loqmur. Neqz reue-
ra id mirū esse nob dz. qñ eā ab incuabiliis odite assueueritis
omēs hinc de vginitate marie nihil audire aut p̄ferre potestis nisi maḡ eū ve-
cordia mētis vte. Quare bñ p̄sultetqz vobiscū ageret: si abinēire p̄cinitia ve-
stra assueserit⁹ laudibz marie ac f̄monibz ipsi. q de ea serunt. Credis ne o
iudex dic age. rubū q visus eē oburi mānissē tñ incōbustū. Exo. iij. Glady
⁊ videbo visionē hāc magnā: qre nō p̄durat rub⁹. Hic r̄bz si hebraice lre
credēduz ē: dum⁹ erat spinosus ⁊ q diu videbat ardere. Credis ne itē diero
go v̄gaz Barō aridā vna tñ nocte germinasse ac floruisse fructuzqz p̄dusse.
Mert. xvij. Et turgētibz gēnis eruperāt flores q folijs dilatarāt in amigda-
las formati s̄. Credis ne etiā o iudex tres pueros vincros sil eū vestibz su-
is in foruacē ardentē pietosiss qbz nihil inultit ignis dāni ac ne in vestibz
q̄dez ip̄s Daniel. iij. Et non tergit eos oīuo ignis: neqz p̄stauit nec q̄cōz
molestie inultis. ¶ Hic notandum q fornax ipsa: si fides non est dero gan-
da ltrere Hebraice: tunc septuplo ardentior: erat quam fuerat antea vñqz.
Unde legitur in veteri testamento Fornax autem succensa erat nimis ⁊c.

Ne hoc tibi multo magis videtur esse contra naturam ignem scilicet appositum
combustibili: nihil penitus in ipsum agere posse. Parec igitur eorum tuorumque ve-
stris etiam scripturis derogare fides omnino. Item tu credis quod Aelius Balas
loquutus sit voce humana id quod admiratione dignum habet. Numeri. xxxij. Ape-
ruit dominus os asine et loquuta est. Quid ergo tardas credere o iudee mariaz sem-
per virginem et peperisse et in virginitate permanisse: cum hec omnia et multo maiora deo
omnipotentis possibilia et tenua sint. Sane sciendum dei omnipotentiaz nos vix cogi-
tari cogi. et si nulla prius exararet scriptura de operibus dei mirabilibus. Quod
hinc rudi declarat exemplo vulgarissimoque pura de vitro: quod sol radibus vtriusque
suis penetrat intime ipso tamen illeso prius permanente. An non aias quotidie
uouas fecibus adhuc in utero matris existere. imitari deus. An non item
inter vos viri atque mulieres deprehensi sepe numero sunt obsessi a demonibus
Que quoniam videris quotidie atque pluribus experimentis iam cognoscitis: nequa-
quam admiramini. Hinc fit: ut his que de maria diximus eo magis credere de-
beatis. Plurima sunt autem que quodammodo ferme aguntur fiuntque: iam non se-
dem exigunt ut credant tamen si experimento comprobantur. Si igitur demon aliquis
malus in corpus hominis ingredi potest illudque multo tempore obsidere: quomodo
magis id potest qui demonem cum non esset tamen fecit ut esset. Hic autem est deus om-
nipotens. Nec profecto exempla notissima vulgarissimaque te saltem promouere
possent ac vtriusque deberet: nisi mentem adeo esses obstinata et voluntate oino de-
prauata. sicuti in pluribus de vestris sepe exptus sum. ut scilicet facilius et trun-
cos steriles ad fidem nostram mouere possem quam te tuorumque sequeres. De maria ve-
ro que futura erat dei mater antequam fieret terra et omnis abyssus. dicitur locus
per Salomonem regium prophetam. Sap. viij. Dominus possedit me initio viarum suarum:
antequam quodcumque fieret a principio. Ab eterno ordiara suam: et et antequam terra fieret.
Et iam alias quod dixi tibi: quod noua hoc est admiranda et quedam inaudita fa-
cere deus aliquando statuit. Hier. xxxi. Et feram domum israel et domum iuda sedes
nouam: et creauit dominus nouam super terram semina circumdabit virum. hec de deo
exercituum deus israel. Esai. plv. Rosate celi desuper et nu. plu. iu. api. ter. et ger. et.
Quid igitur miraris. an non maiora his eque poterit idem deus.

**Capitulum v. In quo per estifer iudaeus contra dictamen sue ro-
nis non admittit ea que a christiano de maria dicta sunt sed
omnipotentiam dei comprobat in quo manifeste vincitur.**

Eudeus. Intellecti omnia plane o christiane adducta exempla
tua similitudinibusque quibus sane niteris ostendere mihi maria christi
vestri matrem virginem post partum mansisse: altera ex parte trinitatem vtriusque
in diuiso recipienda esse. Certe hec tua exempla partim quidem ab
hominibus mentem captis obsessisque. partim vero ab rebus inanimatis ne-
pe a sole sumpta tamen mihi satisfacere potest. precor igitur deus nostrum no-
crede deique me in hanc tentationem inducar: neue in speculo illo me videri inue-
ar et ne hunc solem quem tu nunc mihi proponis exempli scilicet causa: preter in eternum
Siquidem de sole scriptum est preterquam de luna Esai. xliij. Erubescet luna et
profundet sol. Amos. vij. Et erit in illa die dicit dominus. occidet sol meridie. et re-
uebresecere facia terra in die iuramento Jobel. h. Sol pueret in renebras: et luna
in sanguine. Aliud igitur spectum nobis positum est a deo hic scilicet mundus et
quicquid reliquum in operibus mirabile. In hoc profecto preceptumur nos iudei

non verbis tam cuiusvis p̄sentis. Esai. xl. Leuate in excelsum oculos vestros
et videre quis creauit hec. Ps. Quā videbo celos tuos opa digitorum tuorum lu-
nā et stellas que tu fundasti. hec quidē p̄plamur h̄ altioris intelligentie et
q̄ mysterij causa q̄ tu p̄cedis. Vnde dicitis de p̄ate imo dei omnipotē-
tia: certe in hac tibi libere assentiar: vt q̄ inter cetera mirabilia et virgine
ipse virtus sit: nō p̄radico. Siquidē maiora potest Esai. xl. Deus sempiternus
dñs qui creauit terminos terre. et nō deficiet neq̄ laborabit: et nō est in-
uestigatio sapie eius. Vt tñ vt nos tandē credam⁹ ipsuz et virgine natū
hominis factū: id certe nullo mō p̄suadebis nobis. Neq̄ id etiā rōni cōso-
nū videt. Quod ex eo p̄t: q̄ illū natū quo v̄bo p̄radicare videm⁹ verbis ipsi-
us dei quib⁹ dicitur ab illo ē. Eue p̄me oim̄ matri. Quā nō obedisti voci mee
paries cū dolere atq̄ labore. Gen. iij. Multiplicabo crinas tuas et p̄cep-
tos tuos. In labore paries filios. An tu hec v̄ba nihil pensi habes. Vlos qui
des dicitis mariā illam v̄ram christū pepisse siue dolore siue om̄i metu p̄ia-
li. hec sane superiorib⁹ plane p̄radicare videt. Esto autē alia alia hoc est hec il-
la leuius facilius ve p̄iar et tanta facilitate vt interdū opus nō sit obstricere
Exod. i. Et p̄tū q̄ ve man⁹ ad eas parit. Vtū sine om̄i tū dolore parere
mulierē: id p̄fecto diuis sermonib⁹ aduersat est: p̄ter cōm̄ nature cursum

Capitulum vi. In quo melius confirmat et robo-
rat allegata christiannus de integritate virginis quod
prius dixerat et iudeū penitus confundit.

O Christian⁹. Difficile tibi: vt audio: q̄ adduxerā hostes a de-
monio obsessos ac mēte captos: p̄ quos qdē tibi ostendere vole-
bam q̄ facile sit deū virginis v̄terū ingredi atq̄ rursum egredi.
Id equidē feci nō q̄ res illa digna fuerit que cū re tanta p̄ferret
sed vt rehoiem tales p̄ducere poruisset quo q̄ pacto ad tantē rei
reeram intelligentiā. Quippe vos illi estis qui a malis demonib⁹ v̄ramini
ob incredulitate scy vestraz. Quod et moyses dixit ille. vester strenuissim⁹ olim
longe ante p̄dixit Deus. Gen. iij. Estis semp calūnias sustinēs et opprellus
cunctis diebus. Sed nunc redeo ad mariā matrem virginē semp benediceram
cuius vos p̄fidi iudei ne nomē quidē audire potestis. Adco amara vob
est eius recordatio: eius agitatio atq̄ intentio. De hac iudei frequēter memi-
nerūt vestri sub multiplici figura. Ecclia. xliij. Ab initio et ante secula crea-
ta sum. Nec virgo tam mirabili resplenduit pulchritudine: vt eam dñs ex
aljs omnib⁹ deligeret precipuā. Ps. cliij. Occupasset rex decorē tuū. quo-
niā ipse est dñs de⁹ tuus et adorabūt eū. Vnde exortore: q̄ p̄ et rā hunc locuz
vestri interpretantur Rabbi q̄ exponunt Facitis em̄ vt gigantes olim de
quibus fabulantur fecere qui euz p̄ v̄ruē in celum ascendere nequiuissent: ag-
gressi nihilominus tantā rem sunt virib⁹ suis mōres mōrib⁹ imponēdo sup-
ponēdoq̄. Vt Jupiter summ⁹ ille de⁹ mīne ferēs tantā ignominia illo
prius quidē fulmine suo deiectos mox in vulcani antz decessit: vñ et vobis
sumope cauendus est qui scripturas vestris moliminib⁹ p̄peraz et male im-
mo similitre intelligere tentatis: ne quid sitē aut certe deterius vobis aliquā
do accidat. Itaq̄ qui inter vos locū supra allegatū exponūt. non em̄ intellē-
gentiū putant de muliere vlla aut v̄gine. Quāquidē deo mīne licere arbitriū
sunt: vt loquat⁹ euz mulierib⁹ Quod notatū alijs Proverb. viij. Vnde ad vos

amiko vt vox mea ab filios hoim. Neq; vero mulierē tantū esse apud deū
um voluit: vt ipse de? vllam dignet euz ipsa habere pmerciū. Q pueriles
ineptias. Q stulticiā singularē. Q impudentiā igne ferro cruciandā. Vt
miles cū inepte vestre vbulis mulierū ineptissimis. Nec ideo ipsi factū
vt marī virginē semp bñdicitā ab itelligētia ceteris supra allegata omnino
excludant. Bone deus q plurima sunt hmoi deliramenta illoz: que narrare
uimis longum esset ac plane tedio sum.

I Caplin. viij. In quo iudeus dicit mulierē parui faciendā
eo q multa mala per Euam facta sint. Cui tamen christia-
nis pulcherridet z vgnitatē z natiuitatē xpi corroborat.

Iudeus. Ab instituto tuo dñe mi recedere mihi videris. Nāquā
dem ab initio statuisti: vt cum q dixisti: te solum info: mandī meū
gta hāc mecum suscipisse disputatiōne qua demū me pduceres ad
rectā viā. hoc est ad verā religionē z vere fidei agnitiōne. Ceterū
interca multa de maria vfa introduxisti: que certe nihil vel parū
ad hanc rem pertinere vident. Quare hec nunc missa faciamus. Et illud tamē
rememorare in presentia liceat: q dicitis nos pui facere mulierē seruz. Id
certe mine refuto. neq; id quidē iniuria facere videmur si ad mentes reuoca-
re vulerim? que pctā per primā scīaz contigerūt: que et in hunc vsq; diem
in nobis ipsis expimur. Hinc crede mihi illius sepius displicētia pender.
Sed hec atq; alia hmoi me vobis dicere velle: rīdiculus certe videri possit. z
supuacaneū: cōter ac si vt est in prouerbio. sus minuatā docere velit. Si q
de? vos christiani illa ipa multo magis ac melius calleris q nos iudei. Nā
si igitur dñe mi christiane acurior in disputādo fueris q hacenus te pba-
uerim: nihil certe efficies quo me a fide mea ppellas hoc est tuis me verbis
inducas vt vfa nostra relicta fidē vřam amplectar. **Chriian?** Nunc
in te expio: id verū esse qd in puerbīs dicit. Argue sapientem z diligit te.
Argue stultū z te odio psequetur. Et sicuti Cicero scribit ptra Salustium.
Maledicat qui nō potest vřz ab alio audire. Sciebam quidē ego te impa-
tientes fore audiēdi que dicitur? erā de maria virgine semp bñdita. z tamē
qm ita occasio tulit de ea dicere non nihil volui tua maxime causa q ab il-
la salus nostra pdierit. Qua in re facis tu quidē ptra admonitiōne vestroz
maioz Ecclia. r. Esto māfectus ad audiendū verba dei vt intelligas z euz
sapiciētia pferes rāsum verbis. Itaq; vt magis deinceps tuā xpřtar impari-
entia: rētabo rursus huic pauca de virgine illa sp bñdita. pponere. Nūc
igitur audī que Balaam gentilis ppheta de hac virgine quā vos mariam
appellamus dixit atq; pphetauit. Numeri. xxiij. Dicitur stella q iacob z
consurget virga de israel. Audi item que Esaias de ipsa locutus est p spm
sanctū. Esai. vij. Et dixit Achas: nō pctā rē. Vane vobis o iudei ingēs in-
cessit in aīo dolor atq; recordia: q; quo marie virginis sp bñdite honor atq;
glia mūdo illuxit. Ad cui? etiā nomē demonū tremis p rās De hac z ipe do-
minus locutus est p ppheta sub psona Delboze. Iudicū. r. Lessauerne
fo: res in israel z quieuerūt donec urgeret Delboza mat in isrl. Adhuc pau-
ca de ea Ecclia. xxiij. Tūc pcepit z dixit mihi creator oim: z q creauit me re-
q; cur in tabnaculo meo. Itē Cantico. p. Lum esset rex in cubiculo suo: nar-
dus mea dedit oaozē suū. Item ibidem. iij. Tora pulchra es amica mea es-
macula non est in te. Itēz Cass. vi. Dilectus meus descendit in ortū suū.

Nunc vnde mihi o Indee de qua muliere aut virgine siue puella hec verba
dicta est putes. An de vna qualibet pmissue atq; indifferet: an de vna ali
qua singulari. Quid dicis. forte hecitas adhuc. Sed certe mirū videri pot:
si nondum pcpias aut intelligas hec dicta esse de vnica 7 singulari atq; vni
sic dicā: peculiari quadā virgine: quā ipse sibi deligeret precipuā. Hoc autē
hinc ostēdā Legitur in Lāricis. c. iij. Virus pclusus soror mea sponsa mea
Que vnq; mulier aut virgo siue puella 7 soror fuit 7 sponsa viri cuiuspiam
Nisi quod poete fabulant de Junone: que iouis summi dei: vt illi aiunt
et soror 7 pux fuisse phibet. Que tū etiaz poetaz fictio sua nō caret vicare

Capit. viij. In quo christianus sermones continuas ad
honore virginis de porta Ezechiel loquit et qd nome iudei
marie tribuunt. Et deinde chustū verū solez esse dicit.

Amplius aut dic age mihi si potes: que porta illa eē potuit quā
Ezechiel in spū preuidit 7 agnouit. Ezechiel. c. iij. Porta hec
clausa erit 7 nō aperietur. 7 vir non intrabit p cam. Iqū dñs deus
israel ingressus est p cam. V. aut miraris de hac rana virgine
non tibi oīno impropere aut possum aut debeo: quā quidem
virginē ab eterno sibi futurā matrē deus pdestinauit. Vñ 7 regius vares.
Salomon de ea admiratus sit in canticis exclamāscap. vi. Que ē ista: que
p greditur quasi aurora p surgēs pulchra vt luna. De hac quoq; liber gene
leos meminit appellans eaz domuz dei 7 portam celi. Scā. xxvij. Non est
hic aliud nisi dom⁹ dei 7 porta celi. Hanc 7 sacre littere alibi nunc vineam
engadai. nunc filiam appellans. Prouerb. xxij. Multe filie pgregauerunt
diuitias. tu aut supgressa es vniuersas. possent hec quidez sufficere tibi vt
pote homi docto in lege: vt tandē assentiaris mihi asseueranti sedulo. hanc
maria nram virginē sp bñdicitaz a pphetis 7 sacris varibz multo añ scā p
dicā multisq; modis pfiguraraz. Sz qz te adhuc hecitantē video altius q
repetēduz mihi est. Quare hinc audi que Esaias ppheta in spiritu imo per
spmsancū exclamat. Ecce inquitēs: vgo pcpit 7 pariet filiū 7 vocabit no
mē ei⁹ emanuel. Emanuel aut fm hebraicā lram interpretatur nobiscū deus.
Quis hic ppheta. Nōne idoneis satis tibi videtur cui credas. Nōc quis
pe apte illaz virginē explic: q futura eradet mar: cur⁹ 7 filiū deū appellat:
cum inqt. pariet filiū 7 vocabit nomē ei⁹ emanuel: nūc 7 iride speculū illō
qd exēpli cā supius tibi pposui. B q 7 tu uic pbaris vt ipse de⁹ te auer
teret. Qd nimirū ita fiet. Sz nobis tū christianis speculū hoc lucebit in p
peruuz. De quo Sap. vij. Landoz em est lucis eterne 7 speculū sine macu
la dei maiestatis 7 imago bonitatis illius. Nōc exclamare libet ad illaz o
maria puritas speculū illuceffe nobis christi fidelibz sp. Hoc aut dico quo
niaz nomē maria iuxta hebraicā veritatē interpretatur dei imago aut facies
Nōpe maria apud hebreos due sunt dictōes vt mari a sicut alle luya. Ue
rū vos malinoli 7 pfidi iudei illaz appellatis vulgari vocabulo mergaz: qd
vra lingua interpretatur mare amarū. Sz vt hec nob christianis speculū ē
puritatis: ita illa cadē vob iudeis rectissime erit mare amarū. Ridicula cer
te videbāt q supius tua cā exēpla adduxi de sole. quē aiebas suū aliquā
do amissurū lumen. Uez 7 recte qz ita cueniet: vt nō luceat vobis sol ampl
us. Esai. lx. Non erit tibi amplius sol ad lucēduz p diē. Nobis aut christi

ante lucet in pperuū christus noster verus sol iusticie. Et luna q̄ h̄a vt sol
nob̄ fulgebit. De qua sic scriptur est. Et erit lux lune, sicut lumē solis. et lux
solis erit septempl̄, sicut lux septē dierū. Hic quidē p̄ solē christus, p̄ lunā
autē ego sp̄ b̄ndicta intelligit Malach. iij. Sol et luna steterit i r̄b̄nado suo.

Caplm. ix. In quo de sole ppulchre quedam dicuntur ad
laudem ac gloriā gloriose semp̄ marie virginis fm̄ litera
lem expositionem et mysticā. **Christianus p̄tinuat**

Nunc quā de sole cepi smoney subterere o iudee de eo paḡ dicere
optimū duci ad gl̄iaz marie semp̄ virginis. nec id smerico Mā
que astat regina a dextris in celo regnāti vt canit ecclia. et voca
ta nob̄ diuinū fauorē spluit. vt d̄c̄ Baptista Nāuanus sacre
theologic̄ doctor celeberrim⁹ in p̄ma sua parthenice. dignum et
iustū est vt ab om̄i hoc honore et p̄cipue a me q̄ illi⁹ in ceruētū gr̄az ab im̄
mortalē deo christo iesu dño n̄ro p̄sequer̄ sum. Quā si p̄ auxilio et illumina
tione vestri intellect⁹ in uocare volueritis gr̄am p̄culdubio habebitis et re
gna ecclia vob̄ apient̄ Ne gl̄onguz faciaz Scribit Ecclia. xliij. in p̄cipio
ca. hoc mō. Tripl̄ sol exurēs mōtes. radios igneos exulans et effulgēs ra
dijs suis occecat oculos et. Tripl̄ sol exurēs mōtes. lyra sc̄. citius eo q̄ in
ortu suo p̄cutit capita montiuz. Et diutius p̄cutit. q̄a vsq̄ ad occasum. Et
breuius: q̄a radius solis p̄cutiēs capita montiū breuiorē q̄ radius descen
dens ad p̄funda valliū. Radios igneos et. nō formali h̄ effectiue exulās
id est emittens. et refulgens radijs suis occecat oculos. glo. q̄ nō p̄t̄ p̄spici
ab homib⁹ oculis irreuerberatis. Itē hec p̄dicā expositio est l̄ralis My
colai de lyra h̄ mystice aliter repr̄ exponit. Sol tripl̄ et. p̄pter tria genera
bonoz glorie et p̄spiritalis mūdane q̄ sunt deliric̄ diuine et honores. diāf
exurere mōtes et sic sol dicit̄ velat̄ eclipsatus illuminatus et rubicat⁹: et in ca
ceptione p̄t̄ significare v̄ginē gloriofam q̄ fuit in christi p̄ceptione sp̄s̄san
eri obumbratiōe totaliter velata et sp̄s̄s̄cti illustratiōe plena illuminata. dū
lux stetit in fonte lumis: h̄ fuit eclipsata et rubricata in christi passione et iu
deoz p̄secutiōe. Et sic in var̄is acceptionib⁹ p̄t̄ hec auctoitas v̄ginis glo
riose attribui iuxta solis p̄prietates. vt est vn̄fo: im̄s mobilitas: acris illu
minositas: herbarum viuacitas et.

Caplm. x. In quo pulcherrime iudeus redarguitur q̄ cre
dere non vult Christū saluatore nostrū ex immaculata virgine
natū esse cum tamen hoc inter multa miracula satis credibi
le sit. **Christianus continuat.**

Quam ergo ob cām taz rudi atq̄ inculto es aīo vt illa sentire
neq̄as que luce sunt clariora. Vides em̄ lucē et te illam videre
dissimilas Om̄ia vera esse intelligis et t̄ illa minus acceptas.
Quapropter te irrefragabili et inuicō argumēto rebuzq̄ ne
cessarijs p̄uincā vt christū iesum saluatorem n̄m̄ semper bene
dicitū sp̄ritu sancto ex celis coopante de v̄gine immaculata sine cōmixtione
virilis semis in nazareth angelo annunciante p̄ceptū et in bethleem natum
p̄rius intelligas virginicatis etiam organo in br̄ā v̄ginis illeso p̄manere.

Ergo enim cum in nulla pericula nostre fidei dubitetur cum in hac minus dubi-
to et nihil est quod facilius credatur quam christum verum deum et hominem de vera virgine
natum. Nam quod creavit solem et lunam, signa celestia et cuncta sidera, celum in quo et
terram et omnia deinde que in eis sunt, seipsum etiam disponere potuit in utero mater-
no ut ipsi placebat, quod hoc nisi posset deus importans esset quod nemo hominum affit
mare potest. Minus mihi miraculum esse videtur quod christus natus sit ex virgine
quam virga Aaron ex saxo eliciebat aquas, et quod serpens eueus potuit saluos
suare transgressores aut etiam quod mare rubrum instar muri prestans in deis tran-
situm dederit ac deinde iterum deus egyptios omnes submergerit. Minus
etiam mihi miraculum videtur quod deus pater filium suum nasci voluit ex virgine quam
Daniel in spelunca leonum preclusus ab una propheta Abacuc accepit: lapide tamen
super speluncam leonum cum signatura regis permanere. Scribit enim Daniel sermo
quod cum Daniel precipitatus esset in speluncam leonum Darius rex speluncam ingressum
maximo lapide obstruxerat et sigillo suo rimas omnes signarat ut nulli daret
ad ipsum introitus. Quod si a dario factum est sicut tu credis: multo magis hoc
alio tempore alioque in loco factum est, de quo scribit Daniel, c. xii. ubi scribitur quod
rex preclusus tradidit danieli inimicis suis qui miserunt eum in lacum leonum et
erat ibi dies septem. Erat autem Abacuc propheta, in iudea volens suis messoribus
ruri prandium ferre: raptus est in momento oculi sui ab angelo usque in babilo-
niam ad lacum septem leonum et danieli suo dei pulmentum dedit quod coquerat. Quia
propter ut de danieli preclusus, credendum est hunc lacum ut dixi: etiam lapide
occlusus et sigillo signatum fuisse aut ibi plures et peiores inimicos habuerat
quam ante, de quo scribit Daniel, vi. et tamen ab una propheta assumptus lapide non ru-
ta. Unde bene scribit psalmus, lxxi. Descendit sicut pluuia in vellus. Et Iudicum
vi. Si ros in solo vellere fuerit etc.

Capitulum xi. In quo iudeus ponit prophetiam ex Esaias Ecce virgo concipiet etc. et alia quedam adijcit ex sua perfidia

Iudeus. Spectatis spectant o christiane an non illud tandem
retrahit ex Esaias per Mariam vestra adducere velles quod quid est. Ecce vir-
go concipiet etc. Hic appello ille est preputus et quasi murus per pug-
culi vestri quem cum adducitis aut contra nos producis, putatis tamen per-
sum esse inter nos et vos per vobis. Certe fallimini o christiani.
Et mirum profecto videri debet quod cum scriptura ista nobis in primis tradita sit: vos
tamen christiani audaciter eam vobis usurpare et magna insuper presumptione per
arbitratu vestro interpretari. Et non modo id facitis perfidenter quidem sed et recitius eam
etiam intelligere videri vultis quam nos ipsi qui in ea ab infanzia nutriti sumus
Iam igitur audite Ubi vos legitis ergo: nos est loco alma. Que dicitio apud
nos non virginem: ut vos falso putatis: sed puellam sciat: quod et in alijs multis
locis videre licet. Nunc patet vos plurimum errare: quoniam nec verba: nec iuxta pre-
sentia quod miro modo excogitatis vestris veniunt scripturis et ipsarum scripturarum
veris intellectibus. Itaque si non aliter verbum alma quod apud nos legitur: exponit
posset quam per virginem quod modo vos accipiat: certe nimirum diu errauisset deperdit esse
mus nos iudei. Neque enim verisimile esse potest nos sacro tempore voluisse deum in can-
tis erroribus relictos esse. Quia contra misisset potest aliquid quod nobis scripturarum
nodos explicasset quod antea sepe nitero fecit Michas. lxx. Ecce ego mittam vobis
heliis prophetam antequam veniet dies magnus. Itaque cum nos de egypto liberare vel

let Moyses ante missile nostrum tunc extrani futurum dyem Exod. 17. Deo
Abraam de Isaac et de Jacob misit me ad vos etc. At moyses ad dnm.
Eccce ego vada ad filios isrl et dicatis etc. Amos. 17. Quia no faciet dñs de
us verbu: nisi revelauerit secretu suu ad suos suos pphetas. An igitur pu
tatis nos ista celare velle deū: que abscondita mīmeq; intellecta errore indu
cere solēt: quo sane pacto et nos decipe voluisse videret Hester. xij. Me dec
pias pte tuā quā redemisti de egypto. Id autē impiū oīno est dicere ne dñi
cogitare. Et horā christus ille vester nihil adhuc fecit. Quare nec rei mes
sas credendus erit.

**Caplm. xij. In quo iudeus castigatur q̄ scripturā sanctā
male intelligat.**

Chusthanus.

Nondū te pudet o iudee scias tā scās tā castas tā puras: viola
re: corūpe: praminare. Vbi leges dicitō mibi q̄ alma interp̄ta
bitur potius adolēcentē puellā q̄ virgīnē. An nescis o iudee q̄
apud caldeos q̄ interpretati sūt bibliā vīam corā: loco et q̄ apud
vos legis almo: legis vlemra: que dicitō eodes in loco aliud nihil
fecit q̄ virgīnē Adhuc reniteris o miser. Et nunc quoq; repetere oportet que
supra memoravi tua quidē causa. Ea autē sunt. Et vgo egrediet ad hauriē
das aquā. Nonne vbi vgo apud nos legis: in vfo ibidē fmo ne legis almo
Inanis adhuc Sz et in exodo vbi de moyses sorore mērio agit: que q̄des
vgo habita fuit: ipsa puelle noīe designatur. Tertius autē sic habet Exod. 17.
Perterit puella et vocavit mēm suā. In eodes tñ loco apud vos hoc est in
vestro fmo ne habetur almo. Quid ergo adhuc audes tua temeritate scrip
turā apraz corumpere. Nunc etiā ad id venio q̄ ais soles quidē facile pene
trare vitru q̄libet suis radijs. verū vbi radios suos inde p̄traxerit: remoue
re cum atq; appere rursum in ipso vitro q̄s antea sordidū in eo erat. Qua si
militudine scire velle videris te quidē p̄cedere virgīnē mariā puraz prius
fuisse. post autē partu pacto sordidā factā. Quo sane ostēdas te ignorare id
q̄ scriptū est Mūc. xi. Lunq; redēscat in eis spūs p̄pherauerunt vel vltra
cessauerunt. **Iudeus.** Vbi dicitō o Christiane loco eius q̄s legitis in
vestro fmo ne Ecce vgo etc. haberi atq; legi in nostro almo Cautius certe d
rissos: hoalmo: q̄s ita rertus noster hz q̄s quidē verbū pp̄le virgīnē signifi
cat lingua nra vginē inq̄ que p̄ns sic nō ablit. p̄cul. vtrū q̄ supra p̄posui
sti de sorore moysi et Rebecca filia laban. P̄terea in eodē caplo subditur
bucirum et mel comedet etc. Nec autē signa sunt hominis sane puri et non
sp̄s dei: cuiusmodi tñ christum vestrum esse dicitō.

**Caplm. xij. In quo castigat iudeus q̄ nihil de christo pre
nunciatum esse mentiatur et de multis alijs iudeo rīdet.**

Chusthanus. Vbi de christi ortu ais nihil vobis prenunciatū
esse. certe id falsū ē. debuisses saltē o iudee et si nihil de christi or
tu p̄dicitū cēt. excitari ad credēdū ex vginē q̄m vtiq; natū eo ver
bo solū: q̄s vfo q̄dē fmoē sonat hūme. latio autē ecce Quo sane v
bo hebrei seprores: si q̄n dicere aliqd statuisent singulare ac p̄ci
piū et veluti nouū aliqd et q̄s antea audītū nō cēt vti p̄suecēt Exod. xij.
Ecce ego mīro āgelū meū q̄ p̄cedet te Mūc. xv. Et ecce vn? de filijs isrl in
trauit corā frīb; suis ad scortū medianitē. Sz et latini q̄ seprores eadē p̄t
clā alidē v̄ caus vti solēt. Qd q̄ tu dicis almo i hebreo scire iuuēclaz et n̄ v̄ gic

eo scy in loco que supra cleant. quid opus erat rez adeo vehemēter expressit
 se iuuenulaz quidē p̄cipere & parere: mirū est & antiquū. virgini aut̄ inuita-
 tum oīno & nouū. Ad hoc igitur significandū p̄pheta exclamauit Ecce r̄go
 p̄cipiet & pariet s̄. r̄. Illud certe miraculus ac signū em̄ fuisse apparet ex eo
 q̄d ait. ecce. quantuz estis a dō vt hec puicaria animis v̄ris a puero p̄geni-
 ra esse videat que etiā maiores v̄ros sepenūcro a recto tramite d̄flexit ac d̄-
 scedere fecit. qui reliquū deinde vulgus deceperūt & abduxerūt. Dicis pre-
 terea me cautiuz dixisse loco c̄i? q̄d dixerā almo: hoalmo. q̄d puellas signi-
 ficat aut virgine p̄ntem que prope sit Id certe non abnego. Immo ita co-
 m̄ loco vbi legitur apud nos. Ecce virgo hebraice habet hoalmo. p̄ eo q̄d
 virgo. Sed id nihil ad r̄e facit hanc. Nūquidē r̄pis interuallū ad p̄phete
 veritatez parā p̄ducit. Nō tu t̄m magno pe putas Lum ais plusq̄ quingen-
 tos annos retro fluxisse: ex quo p̄pheta illa que latino sermone sonat. Ecce
 virgo p̄cipiet r̄. clara est a deo p̄pheta Esaiā. Siue igitur legatur ibidē
 almo siue hoalmo: q̄d v̄rtimū siue posterius libētius p̄cedo. Id t̄m nihil cō-
 tra me facit. Quin potius p̄ me facit. Illud aut̄ dico tam c̄ti tu t̄m sup̄ius
 inelamasti mihi q̄ dixerā vos egre longā r̄pis morā ferre atq̄ expectare v̄t
 inesse adueni nō sine summa desperatione. Vñ t̄m aiebas nō id esse homi-
 cuiuspiāz posse videlicet r̄epus a deo p̄finitū calamo aut alia quibz re mo-
 dica cōprehēdere. Siquidē mille anni ante deū sunt vt dies besternus qui
 preterit. Igit̄ q̄d queris hoc verboz circuitiōne nihil aliud est q̄d captiōnē
 bus atq̄ ambagibus me circūagere velle q̄d certe v̄rtimū esse solet refugiu-
 eoz qui cū aduersus v̄ritatē nihil h̄nt ampli? q̄d p̄ferat r̄onabiliter. Hinc
 illi circuitiōnibz vtuntur. At v̄o hec nō fuit mea ab initio mens aduersus te
 disputandi. Quare rogo dicas quid inter est apud deū inter p̄pheta q̄ lon-
 ge ante vt̄pote annos quingentos aut plus minus vt̄ p̄dicta est ab aliquo
 p̄phetarū & eam q̄ aut hodie p̄feret aut certe post tantūdes r̄pis quantum
 dixi. Vñ hunc in modū locutus ē Balaam p̄pheta Mueri. r̄piū. Videbo
 eū h̄ non mō Intuebor illum h̄ non p̄pe. Dicitur stella ex iacob r̄. An non
 vos iudei in hodiernū vsq̄ diē expectatis illius p̄phete effectuz atq̄: vt sic
 dicam: erpimentū. At tamē fluxere interea anni plusq̄ tria milia. Videf̄ ne
 igitur hec adolenscētia de q̄ loq̄ris & quā p̄ dictionē hoalmo significandam
 damas iam prope adesse.

Capitulum xiiij. In quo christianus redarguit indeū q̄ chris-
 tum purū hoīem simpliciter esse dixerit.

Nis preterea o iudee te nō posse aliud quicq̄ intelligere ex v̄bis
 illius p̄phete nisi hoīem purū ac hoīem simpliciter nō etiā de-
 um: cū scriptū ibidē sit: butirū & mel comeder vt sciat reproba-
 re malū & eligere bonū. Quid hoc? An nō legisti d̄m deū odo-
 ratu p̄cipisse victimas holocausti q̄ oblate ei sunt a. Noc cū ab
 archa egrederef. Gen. viij. Odoratufq̄ est d̄ns odorē suauitatis. An nō et̄
 legisti ip̄s d̄ns sil cū agelis suis butirū & lac cōdidit. Gen. xviij. Tulit q̄ bu-
 tirū & lac Lūq̄ comeditissent r̄. Sz tū hec q̄ de puero nascituro ex virgine tū
 p̄dicta erant vt q̄ comederet vt comesturus butirū & mel in figura potius
 dicta accipe op̄ta q̄ m̄ rei veritate atq̄ ip̄m: vt sic dicat̄ effectū. Laz r̄i m̄

nime inconueniens videtur: si fm litteram quoq; intelligeret: ppter qd pan
lo post subiuictu est statim qd p esum butiri atq; mellis significetur vt scias
(inquit) reprobare malu & eligere bonum. Id aut ex esu butiri ac mellis
accidere nime solet. Voluit ergo ppheta p vba ita significare exprmere pue
rum illu no tale oino futurū: quales fere coiter sūt pueri filioꝝ hoim. Sz q
er de eē & hō. De quo puero scriptū est Esaie. ix. Paruulus em̄ natus est
nob filius datus est nobis: & factus est pncipar sup huerū ei⁹ & vocabit
nomē ei⁹ admirabilis: p̄siliarius: de⁹ fortis parer futuri seculi pnceps pacē
D insane iudex adhuc aīo vacillas. mēte nutas. corde labas. Quis ali⁹ pu
er fuit vnq; aut est aut erit. De q̄ hec dicere pueniat nisi is sit simul de⁹ ar
q; hō. Hinc nimirū aduertere licet christi nri. veri dei atq; hoīs orū ex vir
gine lōge aprius māifestusq; in lris, r̄is exp̄sus eē quā in libris ch̄ianoz.

**Caplin. xv. In quo Victor olim iudeus sed nūc sacerdos
catholicus & hui⁹ libri auctor de duplici littera hebreorum
inquit que z. m. vocatur**

Victor.

Videndus aut̄ hic est qd in hebreoz alphabero legitur habeturq;
m. duplex hoc quidē clausum: illud aprum. hoc est vnus ex illo
duplici. m. aprū. m. vocat. alterū vō clausum. Hui⁹ duplicis. m.
hec apud eos suatur dīa: vt id qd aprum vocat qd in medio sui
non claudat figurando: in pncipio quidē aut in medio dēōnis
locū seruat. nunq; vero ponat in fine alicui⁹ dēōnis: qd eū locū. m. clausum
obtrūcat. Exēpli causa cuz scribo Abraaz Adam. m. clauso yroz. Luz vero
scribere volo Maria aut Michael aut Moyses. capio. m. apruz. Que sa
ne regula nunq; aliter suata est apud hebreos: ppter quā apud Esaias. ca. ix.
in vbo sez qd apud nos quidē multiplicabit dī. apd eos aut̄ lem̄arbe. In
quo vbo. m. clausum: mediū occupat locū pter p̄tudinē suaz scriptura
rum. Quā quidē dēōnez lem̄arge eoz Rabbi exponētes dicūt: in quo & cō
uentunt om̄s: tam diu diu inā pacē clausam fore hebreis donec. m. clausum
in medio dicte dēōnis inueniat. Qd etiā ipi iudei om̄s fatētur Tu igit nō
dum apprehendere potes o iudex in christo esse diuinitatē simul & hūanitatē
tam etiā tua id scriptura aprius pandit significatq; f̄ n̄sa Macren⁹ Victor.

**Caplin. xvi. In quo iudeus querit si post ptum celebratū
saluatorēz nostrū maria ad templū detulerit atq; se p̄nta uel
pit ex more veteri. cui⁹ christianū opt̄m̄det.**

Iudeus

Uter te audiui dñe mi ch̄: istiane Mariā vobis: vt dicātis: pe
pisse christū verū messiam: seruataz ante & post virginitate. que
ro nunc ex te rursum: si ipsa etiā vt cetera fere mulieres oēs post
prum puerperliū: qd vocant: celebrauerit. obruleritq; de hinc pu
eruz ipm in templū. sez ex more atq; ex lege p̄trauerit ipi sacer
doti. Si dixeris hec oīa ab ea vtiq; suata: iterū quero. Luz vgo ipa: vt cre
ditur: peperit christū vestrū: quid ḡ eam impulit vt ista faceret veluti debi
trit ex lege cū hec minime decussent virgine. In sup si nulla eam ad hoc im
pulis necessitas: que causa fuit vt tantū subiret labore quidēcam illos gra
dus qui ad rēpluz qd in loco edito stab̄t: ducebat: ascēden di & descēden di.

3 15

Christianus. Quis queris o Iudee minime ipse intelligere videtur. Nam cum idem in templum ascendit Maria virgo semper benedicta ut purificaretur quod eadem modo ceteris illud necessario videbatur. sed ut legi non derogare videretur que adhuc sub lege erat. Modus autem purificandam mulierum post partum expressus est. Leviticus. cxiij. Mulier si suscepto semine peperit masculum immunda erit septem diebus. Et tu ut homo es rudis hebetior ingenij hec ipsa non percipis. que tamen moysen. ipse legis lator non latuere vixit que de christi partu ex virgine futura erant. Hinc haud ab re addidit. Mulier si suscepto semine. quasi diceret illiusmodi purificationis in mulieribus per se ipsum seminis susceptio in causa est. Ergo ipsa mater dei christi lege subijce purificandi non fecit in ipsa necessitas sed in alijs potius necessitatis utilitas. Ipsa quidem in templo pducta non laboriose sed maxima mentis suavitatis. Psalms. clixij. Offrent in templum in leticia et exultatione. adducuntur in templum regis. Neque vero alij cuiquam aut alijs id attribueri potest quod dicitur esse offerrentur in leticia etc. preterquam christo nostro et marie matri eius. Qui quidem christi ortum et natiuitatem eternum regium. prophetam dauid in spiritu cognouit hinc ita inquitur. Tecum principium in die virtutis tue in splendoribus sanctorum et vtero ante luciferum genui te. Sed et eam que secundum carnes est. non tacuit Esaias natiuitatem cum ut egredieretur virga de radice Jesse: et flos eius de radice ascendet. Si vero hec nondum te mouere poterant. id saltem: nisi stupidus omnino sis: mouere possit quod scribitur. Beati. xliij. Non auferetur sceptrum de iuda et dux de femore eius: donec veniat qui mittendus est. Nec non et illud quod psalmiste. Deum iudicium tuum regi da et iustitiam tuam filio regis. Id certe non potest Salomoni conuenire: ut tamen et fortis sis aut mas: quoniam paulo post de eodem subiungitur. Sit nomen eius benedictum in secula ante soles permanet nomen eius. Ac supra quidem natus non nihil his mihi atque indignatus aduersum me: quod dixeram maria nostra filium suum peperisse siue omni dolore. Quod profecto minime te aut quempiam deceat. Siquidem scriptum est Sapientie primo.

Capitulum. xvii. In quo iudeus consultitur ut moderatius de nostra virgine et domino sentiat: cum stultum sit illam non honorare que salutem totum mundo peperit.

Questodite ergo vos a murmuracione que nihil prodest: et a detractione parcite lingue. quam auris celi audit omnia. et tumultus murmuracionum non absconderit. Verum et tamen eam non omnem dolorem euasisse per vitam. Quandoquidem non expertus doloris fuit cum staret sub cruce christi filij sui illum aspectans. Immo multo maior dolor ille fuit quam is que in partendo subire solent patientes femine. Tantis quippe dolor fuit in maria ex morte filij: ut non mirum videri potuisset si per dolores illos extirca fuisset. Nunc ergo attende verba que terribiliter profertur in eos omnes qui increduli recipere neque voluerunt. Mariam christum peperisse sine vilo dolore. Esai. lvi. Vox populi de ciuitate vox de templo vox domini reddetis retributionem inimicis suis. Antequam parturiret peperit. antequam veniret partus eius: peperit masculum. Hec autem si tibi videntur impossibilia ut ab homine fiant: non tamen arbitrari debes tale aliquid de deo. cui certe nihil impossibile esse constat. Nam si solus deus est facere vult

quodq; vt sic q; maxime scdm quantum quidem sui cuiusq; fert natura e-
 rante magis in se ipso id facere potest. *Esai. lxxvi.* Nunquid ego qui alios
 parere facio: ipse non pariam dicit dñs. Ex quibus iam tibi: credo: pspicuum
 plane esse potest: non omnibus eundem esse parendi modum aut in lucem
 edendi partem. Consentias ergo mihi oportet et omnia q; dixi contra volun-
 tates al cui affirmes necesse est nisi tu illud velamē haberes in corde qd̄ olim
 Moyses habuit in facie. de quo scribit *Exod. xxxiii.* Sed operiebatur
 sus ille faciem suam qñ loquebatur ad eos. Et timeo q; sumus et nebule De-
 quibus scribitur *Regum. iij. ca. viij.* Ita excecatur oculos tuos et vesania
 mentem tuam destruxerit vt beatissimā virginē mariā. nec colē nec aduo-
 care possis de qua tamē verissime dictum est illud qd̄ *Judith octauo cap.*
 in figura legis. Omnia que loquuta es vera sunt et non est in sermonib; tu-
 is vlla reprehensio. Nunc ergo ora pro nobis qm̄ mulier sancta es et timens
 deum. hec profecto sancta illa mulier est que sanctum sanctoꝝ ac verū mess-
 iam mihi: actibi si voles: vniuerso quoq; orbi in lucē edidit saluator: iēsum
 christum virgo nihilominus semp̄ intacta p̄secrans ante partum in partu et
 post partum. in quo ego nō dubito nec vnq; dubitabo diuina fauente gra-
 tia quem in bono proposito confirmet et te quādoq; reducat ad sanctitatem
 mentis vt melius sentias. Quod nobis prester oipotens deus dñs noster
 iēsus christus qui viuit et regnat in celis cum sua matre virgine mariā et oī-
 bus sanctis benedictus per secula seculoz Amen.

Explicit Liber tertius domini Victoris in quo
 (id quod satis admirabile est) iudeus ad fidem no-
 stram conuersus. ac deinde sacerdos dei effectus. lau-
 des beate virginis amplificauit. Soli ergo glo-
 ria p̄ infinita secula seculoz Amen.

I iiii

